

Szvák Gyula

Az új orosz állami történetfelfogásról Három historiográfiai ujjgyakorlat

Magam voltam a szem- és fültanúja, amikor 2012 novemberében Szergej Nariskin, az orosz Állami Duma elnöke azt találta mondani – és egyáltalán nem rögtönzésszerűen –, hogy „*ha létezik állami kultúrpolitika, akkor kell lennie állami történetpolitikának is*”. Mivel erre a kijelentésre egy tudományos konferencia keretei között került sor, szándéka szerint nyilvánvalóan nem a kutatás szabadsága ellen irányult, ám annál markánsabban fogalmazta meg az állam részéről az igényt, hogy a történelem az írott és tanított történet segítségével legyen alakítója az orosz identitástudatnak. Ez annál kevésbé volt tekinthető elszólásnak, mivel Putyin elnök 2013 februárjában már konkrét utasítást is adott az új iskolai történelem tankönyv koncepciójának kidolgozására, ami valójában egy hosszabb ideje tartó identitáskeresési folyamat záróakkordjának tekinthető a rendszerváltó elitek részéről.

Orosz történeti sorvezető

Oroszországban 2013-ban nagy vita dúlt az egységes iskolai történelemkönyvekről. Az (újra)megalakított Oroszországi Történelmi Társaság (elnöke az a Szergej Nariskin, aki az Állami Duma elnöke is) égisze alatt létrehozott szakmai munkacsoport először egy listát készített az orosz történelem vitatott kérdéseiről (Az orosz történelem vitás kérdései, *oroszvilag.hu*, 2013. június 11.), majd kiadott egy munkaanyagot az oktatási „*Standard*”-ról is. Ez utóbbi azért fontos, mert világos képet ad az orosz állam, mint megrendelő szándékairól, egyszersmind a tudományos közösség megfelelési hajlandóságának fokáról, egy „*egységes*” történet szemlélet lehetőségeiről. Ha jól sült el, akkor európai jelentőségre emelkedik, hiszen a rendszerváltás utáni korszakban végre megtalálja a maga legitimációs ideológiáját. De tanulságos azért is a magyar olvasó számára, mert a kelet-európai térségben (de mondhatnánk eurázsiai is) az utóbbi időben kétségtelen az érdeklődés egymás teljesítménye iránt és a hatalom szempontjából működni látszó recepteket szívesen kölcsönzik el az államok egymástól.

Nos, szó sincs arról, hogy az oroszok egy darab egységes történelem tankönyvcsaládot kívánnának bevezetni. Ezt Szergej Nariskin egyértelműen kizárta. Egy egységes történet szemléleti „*minimumot*” azonban minden tankönyv számára elő kívánnak írni, de legfőképpen világossá akarják tenni a történelemtanítás prioritásait, értékszempontjait és szellemiségét.

A fentiekben említett „*Standard*” elvi alapvetésének legfontosabb tételei a következők: 1.) A kultúr-antropológiai megközelítés dominanciája az eddigi politika-

történeti helyett. 2.) Kiemelt figyelem a szellemi és kulturális élet eredményeinek. 3.) A soknemzetiségű és sokhitű népnek, mint az orosz történelmi múlt egyik legjelentősebb sajátosságának a kiemelése. 4.) Az egyes személyiségekhez, folyamatokhoz és jelenségekhez való tudatos értékviszony kidolgozása. 5.) A tankönyvnek egyfajta navigátorként kell működniük, amely különösen a felső két osztályban már az önálló választásokat és elemzéseket készíti elő.

E lényegében módszertani jellegű megfontolásokhoz kapcsolódik az utolsó pontban egy sor konkrétabb szemléleti útmutatás. Csupán felsorolásszerűen: a) A patriotizmus, az állampolgáriság és a nemzetek közötti tolerancia. b) A hibákat is feltáró hazafias eszmeiség, amelynek alapján ki kell alakítani „*az oroszországi állampolgári identitást*”. c) Lényeges az állampolgári aktivitás, a civiltásadalom történelmi bemutatása, de mindenfajta „*extrémizmus*” (terror, sovinizmus, messiánizmus) nélkül. d) A katonai sikerek a hazafias nevelés fontos részét képezik, de idetartozik az „*oroszsági szocium*” kialakulása és elterjedése is. e) Oroszország a világtörténelmi folyamat része. „*Nagy ország nagy múlttal rendelkező állampolgárai vagyunk*”. „*Alá kell húzni, hogy az Oroszországi Birodalom pozitív jelentőségű volt a benne élő népek számára*”. Nem kell elhallgatni a múltbéli tragédiákat sem, ám a lényeg, hogy ezeket Oroszország mindig leküzdötte. f) A kultúra anyagának bővítése, főként a mindennapok kultúrájának bemutatása segítségével. g) „*A különböző vallások, elsősorban a pravoszláv, történetének rendszerszerűen kell szerepelnie a tankönyvekben és át kell itassa azok teljes tartalmát.*” h) A forradalmak, polgárháborúk nem összeesküvések eredményei, hanem objektív történelmi érdeklentétek hívták őket életre.

A „*Standard*” a továbbiakban hét nagy periódusra bontja az orosz történelmet, kis mértékben eltérve az eddigi periodizációktól. Külön, „*egyenértékű*” periódus a Kijevi Rusz egészen a 15. század legvégéig, a 16-17., a 18., valamint az egész 19. század (beleértve a 20. század elejét is). A legváratlanabb a 20. század három, szintén azonos „*értékű*” szakaszra bontása: 1917-1945; 1945-1985; 1985-2012. Szembeszökő tehát a „*hosszú*” 19. század viszonylagos szakaszolatlansága, valamint a közelmúlt történetének hangsúlyos interpretálási igénye (miközben a putyini periódusról gyakorlatilag egy szó sem olvasható a kifejtő részben).

A nagy periódusokat a hangsúlyozottan munkaanyag szerzői koncepcionális alapvetésekkel, a törzsanyag felsorolásával, valamint a legfontosabb nevek és dátumok hozzárendelésével látták el. Ezek egységesítése még nem történt meg és ugyan tovább mélyítik és konkretizálják a bevezető elvi megfontolásokat, ám gyakran ellent is mondanak azoknak és egymásnak. Ez azonban már részletesebb szakmai elemzést igényel és az ezzel kapcsolatos vita is szakmai berkekben lebonyolítandó.

Már a jelenlegi anyag alapján is megfogalmazható azonban néhány észrevétel.

1. Jól érzékelhetően itt nem egy defenzív, de sokkal inkább offenzív szemléletű tankönyvcsalád készül, amelyen végig vonul Oroszország nagysága, történelmi (világtörténelmi) teljesítménye.

2. Mindez a folytonosság történet szemléleti keretein belül, ahol a szovjet rendszernek sem vitatják történelmi szerepét, sőt, hangsúlyozzák „*utolérő*” fejlőd-

désének, a „sztálini szocializmus” modernizációjának eredményeit (miközben ebben a sillabuszban Lenin történelmi teljesítményéről nem esik szó), amelynek mintegy csúcspontja a nagy honvédő háború egyetemes emberi jelentőségű sikere.

3. Ebből a logikából természetesen következik, hogy a Szovjetunió 1960-70-es évekbeli története az addigi orosz történelem legkiemelkedőbb periódusa. Ehhez kétség kívül hozzájárul egyfajta mennyiségi szemlélet, amely az orosz/szovjet birodalom kiterjedése, nagysága felől hajlamos annak sikerességét is nézni.

4. Nagyon hangsúlyos az integrálási szándék. Az anyagban visszatérően ismétlődik a birodalom mindenkori egységének gondolata, amelynek célja a mai korosztályok ezen alapuló identitástudatának kifejlesztése, erősítése, az „*oroszoszági szocium*” alapkategóriává emelése - amellet, hogy a másság iránti befogadásra nevelés is hangot kap.

5. A káoszt legyűrő és az egységet biztosító rendteremtés záloga mindenkor az erős központi hatalom – még a 16-17. századi autokratikus formájában is.

6. Nem titkoltan, minden paradoxialitása ellenére is, ebben a folyamatban a pravoszláv egyház történelmi tevékenységének cementező szerep adatik.

7. Az un. „*orosz sajátosságok*”, a „*sajátos orosz út*” problémaköre ellentmondásosan, nem koherens módon interpretálódik a szövegben. A 16-17. század esetében „*az önelvűség*” objektív adottságként manifesztálódik, míg I. Pétertől kezdve az orosz/szovjet történelem egy sajátos, a Nyugatot beérni/leelőzni hivatott állandó előrerohanások és visszatáncolások soraként íródik le, aminek nem világosan kifejtettek az egyetemes történeti törvényszerűségei és hazai történeti specifikumai, illetve ezek szimbiotikus viszonya.

8. Sajátos módon – a külön publikált „*vitás kérdések*” tükrében – a „*Standard*”-nak nem a diszkusszív jellege domborodik ki, ami részint érthető egy iskolai tananyag esetén, ám ellentmond a deklarált szándéknak – és a megélt történelem ellentmondásainak.

Akárhogy is, az új orosz történelem tankönyvek számára írt „*Történeti-kulturális Standard*” a tradicionális orosz történetiszemlélettől számos ponton eltérő, metodikai szempontból több újítást javasló, míg metodológiailag egy sikeres Oroszország képét kínáló szakmai sorvezető. A totalitáriánus elméletet, a Hitler-Sztálin azonosságot hirdető és a nagy honvédő háború jelentőségét relativizáló mai magyar neohidegháborús történészek nem sok muníciót találnak a maguk számára ebben az új orosz tankönyvi koncepcióban.

Mi, ruszisták, pedig majd lefolytatjuk a magunk vitáját orosz kollégáinkkal a szakma sáncain belül.

Minden oroszok legnagyobbika

Egy identitását kereső politikai közösség számára kulcsfontosságú kérdés, hogy hova, kihez „*nyúlhat vissza*” a történelemben, mely korszakot vagy személyiséget tart(hat) példa- vagy előképének. A rendszerváltást követő két évtizedben I. Péter

mindig „dobogós” (ha nem éppenséggel az első) helyre került minden történelmi közvélemény kutatásban Oroszországban. Ezért volt meglepő, hogy a 2008-as „Oroszország neve” című reprezentatív TV-műsorral egybekötött ösznépi szavazáson egészen az 5. helyre csúszott vissza. Mielőtt e váratlan eredmény okait találgatnánk, vessünk egy pillantást magára a bizarr „versenyre”.

A végeredmény több hónapig tartó, háromfordulós versenyben dőlt el. Először egy 500 fős listát szűkítettek ötven főre, majd abból választotta ki a közönség közel 45 (!) millió szavazat alapján a legjobb tizenkettőt. Ezt követően a nagy polémiákat kiváltó és a közvéleményt erősen megosztó verseny, - egyes etapjain hol Szergij Radonyezsszkij (egy 14. századi szent szerzetes), hol Lenin vagy Sztálin vezetett - a Rosszija nevű TV-csatornán folytatódott. A 12 „versenyőt” 12 adásban 12 felkért, nem annyira dühös, mint inkább ihletett ember képviselte. E harmadik versenyszakaszbán a mezőny hamar hármas bolyokra oszlott. Korán megszökött az Alekszandr Nyevszkij, Sztálin és Nagy Péter hármas, őket a Lenin, Puskin, Sztolipin üldöző trió követte. Erősen leszakadva következett Nagy Katalin, II. Sándor, a „reformmer” cár és Szuvorov, a 18. századi nagy hadvezér. A mezőny végén Mengyelejev, Dosztojevszkij kullogott, míg az utolsó helyet tartósan IV. (Rettegett vagy Félelmetes) Iván foglalta el. Ez utóbbi számára már a döntőbe jutás is erőn felüli teljesítménynek számított, hiszen arról lemaradt Zsukov, a berlini győző, vagy a magyarok számára még váratlanabban – Lev Tolsztoj.

A finis hihetetlen izgalmakat és váratlan fordulatokat hozott. Az utolsó előtti héten Puskin néhány nap alatt megduplázta szavazatait és élre tört, miközben Sztolipin is felzárkózott a harmadik helyre. A sokáig az élbolyban lévő Sztálin és Nagy Péter visszacsúszott a 4. és 5. helyre. És akkor következett az utolsó, a Sztolipinnak szentelt adás, ahol a múlt századelő „nemzeti liberális” monarchista miniszterelnöke nevében a zsűri elnöke, a világhírű rendező és színész, Nyikita Mihalkov játszotta el a prókátor szerepét.

Itt azt hittük, hogy előre borítékolni lehet a végkifejletet. Amivel egyáltalán nem azt akarjuk állítani, hogy ez a közönségsvavazásos verseny manipulatívabb lett volna, mint más internet- és SMS-szavazásokon alapuló szórakoztató showműsorok, mint, mondjuk, nálunk a Megasztár, vagy a más országokban is lezajlott „Legnagyobb” választások. A mintát adó BBC például 2002-ben csak a legnagyobb nehézségek árán tudta kihozni – egyebek között - Diana ellenében Sir Winston Churchillt. Még nagyobb botrány volt Ukrajnában, ahol a sajtóhírek szerint a honvédő háború idején a „nemzeti függetlenségre” hivatkozva a nácikkal együttműködő és a holokausztban résztvevő hírhedett Bandera lett volna a biztos befutó, ha a szervezők nem térnek jobb belátásra és nem nyilvánítják Bölcs Jaroszláv fejedelmet győztesnek. A 2003-as egyesült államokbeli szavazás pedig még ennél is abszurdabb listát eredményezett, hiszen a győztes Ronald Reagenen kívül a top 10 még másik öt elnököt tartalmazott, a hatodik helyen a később a népszerűségi listák legalján tanyázó George W. Bushsal ékesítve.

Az elemző inkább némi bizonytalanságot vélt felfedezni a műsor szervezőinek céljait, irányultságát tekintve. A hivatalos honlap szerint a korábbi fázisban sok mil-

lió szavazatot figyelmen kívül kellett hagyniuk, mert, egyebek mellett, Sztálin- és szent Radonyezsszkij-vírusok intéztek támadást a rendszer ellen. A legjobb 12 „beszavazását” így Alekszandr Nyevszkij nyerte meg több mint 2 millió szavazattal Puskin és Dosztojevszkij előtt. Ekkor még szinte biztosnak tűnt, hogy vele akarják megnyeretni a finálét is, mert szinte végig vezetett. Igaz, Sztálin állandóan ott lihegett a nyakában. Ezenközben I. Péter egyre inkább lemaradt. Nem beszélve Lenintől, aki pedig egy – korrekt módszerekkel végzett - reprezentatív, országos felmérésen Sztálin és I. Péter mögött még biztos harmadik volt. Most azonban mint galambot a cilinderből, úgy varázsolták elő Sztolipint, aki pár órával a szavazás lezárása előtt még vezetett. Végül kevesebb mint 1.000 szavazattal szorult az 524 575 voksot kapott Alekszandr Nyevszkij mögé. A harmadik helyre további négyezer szavazattal lemaradva Joszif Sztálin futott be.

Arra vonatkozóan lehetnek ötleteink, hogy miért Nyevszkij és Sztolipin és miért nem Sztálin lett a befutó. Alekszandr Nyevszkijnek, a pravoszláv egyház szentjének 21. századi médiagyőzelve nemcsak Oroszország „*elki egységét*”, de a hatalom és az egyház szövetségét is kifejezi, amely egyúttal világosan „*megüzeni*” az orosz társadalomnak (és a világnak), hogy az orosz katonai vitézség megkérdőjelezhetetlen és szent. Egyébként is, ha végig tekintünk az eddigi „*Ki a legnagyobb?*” showk történetén, akkor azt a törvényszerűséget fedezzük fel, hogy amíg nyugaton nemhogy nem szégyellik, hanem kifejezetten élre szavazzák 20. századi államférfiaikat, addig Kelet-Európában egész a középkorig kell visszamenniük, hogy többé-kevésbé konszenzusos jelöltek találjanak. Sztolipin „*majdnem győzelve*”, pedig a mai rendszer legitimitációját, igazolását sokkal inkább képviseli a maga forradalom- és szocialistaellenes meggyőződésével, a tőkés magántulajdon és az orosz államnacionalizmus sikertelen összeházasításával, mint bárki más a 12 jelölt közül.

Hogy Sztálin miért nem, annak megválaszolására kár időt pocsékolni – ellenben, hogy az orosz közvéleményben vitathatatlan tapasztalható Sztálin-reneszánszot kívánja ellensúlyozni az előbbi két történelmi figura előretörése, az vitán felülnek tetszik. Miközben egyikőjük sem menne át egy valamennyire is szigorú és értékorientált történelmi rostán. Sztolipin – túl azon, hogy végül is eredménytelennek bizonyult, mégis csak az autokratikus rend forradalmárok ezreit lenyakaztató őre volt: nem éppen egy karizmatikus személyiség. Alekszandr Nyevszkij történelmi tettének részletesebb elemzésébe pedig nem is érdemes belemenni egy patrióta szempontokat előtérbe állító, „*nemzeti*” hőst kereső paradigmán belül. A „*névai*” csata katonai értelemben egy kis ütközet volt, perifériális jelentőséggel, míg a „*véri*” ellen a tatárokkal kötött szövetsége stratégiai jelentőséggel bírt. Valójában tehát igen nehéz őt valamiféle világtörténelmi jelentőségű államférfiként és egyszersmind nemzeti hősként pozícionálni.

I. Pétert sokkal könnyebb lett volna. Amint mindig is könnyebb volt, hisz ennek nagy a hagyománya az orosz történelmi tudatban és történelmi tudat manipuláló praxisban. A pozitív Péter-imagónak súlyos történelmi, történetfilozófiai okai vannak. Az átalakító cár az objektív történések okán volt az egyetemes történelem jelentős alakja. Sok tekintetben sikeres reformjai által Oroszország Európa egyik vezető hatalma lett. A modern Oroszország vita nélkül vele veszi kezdetét.

Péter cár azért megkerülhetetlen minden identitását kereső orosz generáció számára, mert az elmúlt háromszáz év alatt az orosz nemzeti önbecsülés kulcsfigurájává vált. E folyamatot, természetesen, koronként változó módon és intenzitással, de mesterségesen generálták és manipulálták. I. Péter ugyanis a mindenkori hatalom kedvelt előképe volt. De a mindenkori ellenzékének is. Sokan közülük a forradalmárt, még többen a reformert látták benne.

Az orosz történelmi gondolkodás történetében végül is csak egyszer volt egy olyan hosszabb időszak, amikor I. Péter alakja háttérbe szorult. Legalábbis a másik rettegett cárral, IV. Ivánnal szemben. Ez azonban a sztálini időszakban történt, amikor Sztálin személyesen is többször beleavatkozott a IV. Iván- és I. Péter-értékelésbe. Az Eisenstein Rettegett Iván című filmje forgatása, sőt forgatókönyve kapcsán kifejtett véleménye világossá teszi prioritásait: ő egy, a Nyugat – s azon belül, a németek – ellen harcoló, s e küzdelmében a pártütő bojárokat megleckéztető (értsd: szükség esetén kiirtó) uralkodónak akarta a cárt láttatni, aki országát erős kézzel irányítja. I. Péter viszont csak részlegesen felelt meg ezen elvárásoknak, hírhedt *„nyugatossága”* miatt, ezért szorult hátrébb a sztálini panteonban.

Valami hasonló játszódik le manapság is. Természetesen a megfelelő változásokkal. Itt nincs szó sztálini típusú hatalmi aspirációkról, a véres kegyetlenség legitimációs kényszeréről. Szó van viszont rendteremtésről, a felbomlott birodalom legalább részleges újjáépítéséről, a nemzeti nagyság ideológiai, társadalomlélektani – sok tekintetben a pravoszláv egyházra bázírozó - alátámasztásáról. A revolúció helyett az evolúció ül ünnepet, a jecini nyugati eredetű ultraliberális káoszt a tősgyökeres orosz talajban fogant rend váltja fel.

Sem a radikális átalakításoknak, sem az *„európaizálásnak”*, sem az egyház meg-
regulálásának nincs tehát itt a szezonja.

Minden idők legnagyobb orosz szupersztárjának ma csak az 5. hely juthat.

Oroszország „szimbólumai”

A *„Rosszija”* megint jól bele húzott. A tévécsatorna, tudniillik. Hasonlatosan a 2008-as nagy vállalkozásukhoz, az *„Oroszország neve”* című össznépi szavazós játékhoz, 2013-ban most Oroszország 10 vizuális szimbóluma kerestetik. Pedig már a korábbi show sem volt a lehető legeredményesebbnek mondható – hacsak nem az SMS-szolgáltatóknak. Alig tudták ugyanis Sztálint leszorítani az első helyről és csak – ki tudja milyen éteri – harcok árán futott be az élre a 13. században élt Alekszandr Nyevszkij fejedelem, a pravoszláv egyház szentje.

Ez akkor egy elfogadható kompromisszumnak tűnt – most nagyobb blamázs van készülöben. A verseny az Orosz Földrajzi Társaság szakmai égisze alatt zajlik és alapvetően turisztikai és, persze, ország imágó javítási célból rendezték meg. Az ötlet igen egyszerűnek, ám annál nagyszerűbbnek tűnt: a társadalom lehető leg-szélesebb köreinek bevonásával igyekeztek felkelteni az érdeklődést a hatalmas ország tárgyi nevezetességei, természeti csodái iránt. Ebben az értelemben, persze, az *„Oroszország szimbólumai”* szlogen egy kissé félrevezető, hiszen előbbie-

aligha tarthatnának igényt ilyen magas besorolásra, ám jól jelzik azt az igényt, hogy itt mégsem egyszerű műalkotásokról vagy földrajzi unikumokról, hanem az oroszországi természeti tér patriotikus újrafelfedezéséről essék szó.

Tulajdonképpen már az is meglepő, hogy öt évvel az „Oroszország 7 csodája” – egy másik SMS-gyűjtő - akció után a „Rosszija” ismét elérkezettnek látta az időt, hogy egy gyakorlatilag azonos körben mozgó kérdésben ismét megszondázza az oroszországi régiókat. Még a „verseny” rendje, szabályai is kísértetiesen hasonlók. Három fordulás szavazás, amelyben először Oroszország tíz nagy földrajzi-közigazgatási körzete saját régiója „csodáira” szavaz, majd a második fordulóban egy közös virtuális küzdőtérben összeeresztik e régiókat. Az „Oroszország 10” küzdelemben éppen ez a szakasz zárult le a napokban – példátlan eredménnyel. Kapaszkodjanak meg: a Kreml győzött. De nem ám a moszkvai, a Vörös-tér mögött, hanem a Kolomna városában levő. Szó, ami szó, elég régi – III. Vaszilij korában kezdték építeni, a 16. század második negyedében - és viszonylag szépen megőrződött az utókornak. 38 millió hatszázháromezer hatszázhuszonkilenc SMS- és internetszavazatot kapott. Ám az igazi szenzációt nem is ez okozta, hanem, hogy a második helyre a 2008-ban épült, Ahmat Kadirov „Csecsenföld szíve” elnevezésű mecset került – mindössze 400 ezer szavazattal lemaradva. Ami főként annak tükrében kapja meg a maga jelentőségét, hogy a további nyolc „jelölt” összesen nem kapott még 15 millió szavazatot sem.

Ramzan Kadirov csecsen elnök rögtön csalást kiáltott és kilátásba helyezte az apjáról elnevezett mecset „visszaléptetését” a versenyből. Rádadásul valami igaza lehet is, mert azóta a verseny szervezői nem győznek magyarázkodni amiatt, hogy az utolsó napokban valóban akadozott a Csecsenföldről érkező SMS-ek fogadása...

Az aggodalomra, amely már hosszú hónapok óta kíséri az akciót, tehát van elég ok – nem véletlenül mutattak be róla prezentációt magának Putyin elnöknek. Az aggályokat azzal hárította el az ötletgazda, hogy ahogy az „Oroszország 7 csodája” esetében is történt, a végén, a harmadik fordulóban majd „kiegyenesedik” a dolog. Tudniillik akkor már csak olyan szavazatokat fogadnak el, amelyek legalább öt nevezetességet megjelölnek, ily módon téve lehetetlenné egy-egy körzet saját magára való szavazását. Ez egyébként a 7 csoda esetében tényleg bevált, végül is semmi kifogásunk nem lehet a „győztesek” ellen. Az orosz ábécé szerinti sorrendben a Bajkál-tó, a kamcsatkai Gejzirek völgye, a Mamajev kurgán és „Oroszország-anyácska” Volgográdban, Peterhof, a Vaszilij Blazsennij-székesegyház, a manysik komi földön található szent Szélvájta Oszlopai és az Elbrusz-hegység végül is minden kívánalomnak megfelel és méltán lehet Oroszország büszkesége.

A mostani tízben azonban csak egy „csoda”, a Bajkál, maradt meg dísznek, semmi moszkvai vagy pétervári nevezetesség, viszont van köztük két pravoszláv kolostoregyüttes, két mecset, két vár, egy buddhista templom, egy szabadtéri művészeti park, egy vulkán, plusz a Bajkál. Vessenek meg érte, de nekem például ezek közül csak ez utóbbihoz és a Troice-Szergijev Lavrához volt szerencsém. A Japán által elvitatott – 1973 óta lakatlan – Kunasir szigeten lévő vulkán, de még az Asztraháni vár is kiesett eddig az *actio radiusomból*.

A fináléban, persze, biztos itt is elrendeződik minden. Választani ugyanis nemcsak ebből a tízből, hanem összesen harminc potenciális „szimbólumból” lehet – és legalább ötöt kell. És biztos behúzó majd a moszkvai és pétervári polgármester is – sokan őket (is) vádolták a médiában a moszkvaiak és péterváriak lanyha érdeklődése, szavazási hajlandósága miatt – és helyre áll a világ – Oroszország – rendje. Illetve, az mégse fog teljesen. A moszkvai Kreml, a Vörös-tér (nem is beszélve a Lenin-mauzóleumról) ugyanis még a legjobb harmincba sem került be. Így aztán már pótvizsgáznia sem lehet.

A tanulság itt marad velünk. Az akció honlapja szerint az egyik legfőbb cél a „*geopatriotizmus*’ új hullámának formálása a régiókban”. Nos, ez úgy tűnik kicsit túl jól sikerült, ugyanis a centrum gyakorlatilag kimaradt belőle. Viszont sikerült felkorbácsolni a regionális nemzeti érzelmeket. A közigazgatási körzetek ugyanis Oroszországban általában nem egyneműek sem etnikai, sem vallási tekintetben. Egyébként is, a régiók nem egyszerűen a lokálpatriotizmus, de a nemzeti öntudat fejlődésének felfelé ívelő fázisában vannak. Bizonyos területeken a mecset valóban az ott élő nép vallási-nemzeti szimbóluma, s ennél fogva nemzeti büszkeség és védelem tárgya, dicsőségének hirdetése ilyen körülmények között nemzeti prioritás.

Persze, nem összoroszországi prioritás. A sok kis nemzeti prioritás aligha fog valami grandiózus orosz „*geopatriotizmus*sá” összeállni egy effajta szavazós játékban. Nem véletlenül vette kézbe a tankönyvek kérdését a hatalom és dolgoztatta ki azok egységes tartalmi-szemléleti „*standartját*”, amelynek egyik fő tétele az „*összoroszországi identitás*” megteremtése. Van mit, lesz még mit tanítani erről a majdan elkészülő tankönyvekből. Ha, ne adj isten, például az „*Oroszország 10*” harmadik fordulójában az történik, ami az Eurovíziós dalfesztiválok szokott az utóbbi időkben, tehát hogy az egyes kultúrák, nyelvek (és vallások) saját magukra szavaznak, akkor „*Cseccsenföld szíve*” okozhat még meglepetést a projekt gazdáknak.

***

Korai lenne ma még valamiféle összegzést alkotni az oroszországi „*állami történetpolitika*” ügyének alakulásáról, esetleges eredményeiről, hiszen ugyan a vitát lezárták mára, de amikor ezeket a sorokat írom, még nem került az egységes koncepció Vlagyimir Putyin asztalára. A fentiekben bemutatott szavazásos akciók, azonban jól mutatják azt a nemzeti, társadalmi közeget és annak irányultságait, amelyet egy ilyen új történet-szemléletnek egyfajta „*összorosz szociummá*” kellene gyúrnia. Kortársként kíváncsian várjuk az „*identitás csata*” újabb fordulóit, történésként, azonban székszisünknak kell hangot adni a gyors sikert illetően. És, persze, hitet tenni azon mély meggyőződés mellett, hogy csak a kutatás szabadságán alapuló pluralisztikus történelemfelfogás, az alternatívák szabadságának szabad bemutatása segíthet a reális nemzeti önkép kikristályosodásában.